

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Kierto kuntoon - Kiertotaloutta koskeva EU:n toimintasuunnitelma

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Kierto kuntoon - Kiertotaloutta koskeva EU:n toimintasuunnitelma (E 88/2015 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Marja-Liisa Tapio-Biström, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Erja Fagerlund, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Merja Saarnilehto, ympäristöministeriö
- vanhempi tutkija Juha-Matti Katajajuuri, Luonnonvarakeskus
- toimitusjohtaja Ossi Paakki, Finnামyl Oy
- toimitusjohtaja Jouko Kinnunen, Motiva Oy
- toimialapäällikkö Tage Fredriksson, Bioenergia ry
- ympäristöjohtaja Liisa Pietola, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- energiajohtaja Jouni Punnonen, Metsäteollisuus ry
- puheenjohtaja Mika Laine, Suomen Biokaasuyhdistys ry
- johtava asiantuntija Kari Herlevi, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- suunnittelija Esa Salokorpi, Suomen Lähienergialiitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- toimitusjohtaja Jukka Järvenpää, Kokemäen Lämpö Oy
- asiantuntija Katja Kurki-Suonio, Energiateollisuus ry
- Ekokem Oyj
- Suomen Kalankasvattajaliitto ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Kiertotaloudessa tuotteiden, materiaalien ja resurssien arvo säilyy taloudessa mahdollisimman kauan ja jätteen syntyminen minimoidaan. Siirtyminen kohti kiertotaloutta on keskeinen osa EU:n pyrkimystä kehittää kestävä, vähähiilinen, resurssitehokas ja kilpailukykyinen talous.

Kiertotalous edistää EU:n kilpailukykyä suojaamalla yrityksiä resurssien niukkuudelta ja hintojen epävakaisuudelta sekä auttamalla luomaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja innovatiivisia ja tehokkaampia tapoja tuottaa ja kuluttaa. Kiertotalous luo paikallisia työpaikkoja kaikille osaamistasoille sekä mahdollisuuksia integraatioon ja sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen. Samaan aikaan se säästää energiaa ja auttaa välttämään peruuttamattomia vahinkoja ilmastolle ja luonnon monimuotoisuudelle sekä ilman, maaperän ja veden pilaantumista, jota voi aiheutua luonnonvarojen käytöstä sellaiseen tahtiin, että ylitetään maapallon valmiudet uudistaa ne.

Toimintasuunnitelmassa tarkastellaan toimia, joihin EU-tasolla on ryhdyttävä kiertotalouden edistämiseksi. Kiertotalouden toteuttaminen käytännössä vaatii kuitenkin pitkän aikavälin toimia kaikilla tasoilla aina jäsenvaltioista, alueista ja kaupungeista yrityksiin ja kansalaisiin.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää kiertotalouspakettia (kiertotalouden toimintasuunnitelma ja jättesäädöset) yleisesti ottaen tervetulleena aloitteena. Komissio on huomionnut jäsenmaiden ja Suomen kantoja aiempaa, poisvedettyä, ehdotusta paremmin.

Kiertotalous on keskeinen osa EU:n pyrkimystä kehittää kestävä, vähähiilinen, resurssitehokas ja kilpailukykyinen talous. Valtioneuvosto katsoo, että uudistuksen tulee tukea kestävästä kasvusta ja työllisyyttä jäsenmaissa sekä auttaa ilmasto- ja ympäristötavoitteiden saavuttamisessa.

Komissio on valinnut oikeansuuntaiset toimenpiteet, joilla pyritään jättepolitiikkaa laajempaan lähestymiseen toimintamallien uudistamiseksi. Valtioneuvosto pitää tärkeänä monialaisten politiikkatoimien, paremman säätelyn ja markkinapohjaisten kilpailullisten keinojen laajaa hyödyntämistä kiertotalouden vauhdittamisessa. EU-säädösten tulee mahdollistaa kansalliset ratkaisut ja ylimitoitettua hallinnollista taakkaa on vältettävä.

Valtioneuvosto kannustaa komissiota suunniteltujen toimien jatkovalmisteluun ja toimeenpanoon hyviä valmistelukäytäntöjä noudattaen ja korostaa tarvetta toimeenpanotoimien seurantaan. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että komissio informoi jäsenmaita riittävästi aloitteiden valmistelusta, aikatauluista ja mahdollisista viivästymisistä.

Toimintasuunnitelmassa olisi valtioneuvoston näkemyksen mukaan ollut syytä kiinnittää nykyistä enemmän huomiota ilmastomuutoksen hillintään. Myös biotalouden mahdollisuuksia olisi voitu kytkeä kiertotalouspakettiin selkeämmin.

Valiokunnan lausunto MmVL 6/2016 vp

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että kansallisilla toimilla ja strategioilla tuetaan markkina- ja kysyntäpohjaisten teknologisten ratkaisujen ja innovaatioiden syntyä sekä uudenlaisia kumppanuuksia ja sellaisia arvoketjuja, jotka edistävät resurssien tehokkaampaa käyttöä. Toimintamallien kehittäminen edellyttää toimijoiden ja viranomaisten yhteistyötä kansallisella tasolla. On tärkeää ottaa huomioon myös alueelliset ja globaalit kumppanuudet.

Kiertotalouden edellytyksenä on, että tuotteet ja niiden osat suunnitellaan kiertämään. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että osaksi ekosuunnitteludirektiivin työohjelmaa luodaan menetelmä, jolla arvioidaan, missä tuoteryhmissä voidaan laajemmin ottaa huomioon myös tuotteiden resurssitehokkuus. Tuotevaatimusten tulee olla tarkoituksenmukaisia, toimeenpantavia ja mitattavia. Ne eivät saa myöskään merkittävästi hidastaa direktiivin mukaisten asetusten valmistelua.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä tuotteiden ympäristöominaisuuksista kertovien merkintöjen selkiyttämistä ja pelisääntöjen luomista niille.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä ottaa huomioon PK-yritysten tarpeet kiertotalouden vauhdittamisessa. Komission suunnitelmaa perustaa resurssitehokkuuden osaamiskeskus EU:n alueen pk-yritysten tueksi valtioneuvosto pitää mielenkiintoisena, mutta asiasta tarvitaan vielä lisäselvityksiä.

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että kiertotaloudessa kiinnitetään huomiota raaka-aineiden hankinnan ja toimitusketjujen vastuullisuuteen. Yrityksillä on keskeinen rooli tähän liittyvien työkalujen ja toimintamallien kehittämisessä ja käyttöönnotossa sekä niiden tulosten raportoinnissa.

Valtioneuvosto korostaa kiertotaloudessa toimivien yritysten markkinoille pääsyn helpottamista. Kiertotaloudessa tulee huomioida myös digitaalisen talouden kasvun merkitys ja rajat ylittävän kaupan edistäminen muun muassa tuottajavastuujärjestelmien kehittämisessä.

Komissio ehdottaa resurssien käytön parhaiden käytäntöjen sisällyttämistä nykyistä laajemmin parhaan käyttökelpoisen tekniikan vertailuasiakirjoihin (BREF). Valtioneuvosto suhtautuu tähän varauksellisesti ja katsoo, että on syytä arvioida, olisiko parhaiden käytäntöjen jakamiseen käytävissä muita työkaluja.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä lisätä jätemateriaalien houkuttelevuutta tuotannon raaka-aineena ja helpottaa mm. teollisten symbioosien toteuttamista. Valtioneuvosto pitää tervetulleena tuotteisiin liittyvien eri lainsäädäntöjen koherenssin tarkistamista. On tärkeää helpottaa kemikaalien jäljitettävyyttä ja riskienhallintaa kierrätysprosessissa sekä vähentää käyttökelpoisten materiaalien poistumista kierrosta. Komission ehdottaman mukaisesti on hyvä selvittää, milloin sivutuotteita ja hyödynnettyä materiaalia pidetään tai ei pidetä jätteenä ja yhdenmukaistaa näihin liittyviä menettelyjä sekä kehittää laatustandardeja uusioraaka-aineille. Biopohjaisten kierrätyslannoitteiden edistäminen EU:n tulevan lannoiteasetuksen uudistuksen yhteydessä on tervetullut toimenpide.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä materiaalikiertojen puhtautta ja turvallisuutta. On tärkeää arvioida riskejä ja huolehtia siitä, etteivät kiertotalous ja siihen liittyvä jätemateriaalien hyödyntäminen johda terveystarpeisiin tai ympäristön ja puhtaan maaperämme pilaantumiseen. Uudistettavan EU-lannoitelainsäädännön tulee tältä osin perustua uusimpaan tietoon.

Valiokunnan lausunto MmVL 6/2016 vp

Suomen kannalta komission suunnitelmissa oleva EU:n biotalousstrategian (2012) arviointi ja biotalouden mahdollisuuksien huomiointi kiertotalouden näkökulmasta on tervetullut ja myös EU:n biotalousstrategian päivittäminen vaikuttaa ajankohtaiselta. Asian merkittävyyden vuoksi on kuitenkin tarpeen edelleen selvittää komission suunnitelmia päivityksestä. Päivityksen tulee aidosti edistää kestävä biotalouden kehittymistä Suomessa ja EU:ssa. Mikäli päivitys toteutuu, Suomi osallistuu aktiivisesti päivittämiseen.

Komission toimintasuunnitelmassa ehdotetaan ohjeistuksen (guidance) laatimista ns. kaskadikäyttöperiaatteelle. Valtioneuvosto katsoo, että kaskadikäyttö on sinänsä tärkeä periaate, mutta kaskadikäyttöperiaatteen monitulkintaisuuden vuoksi sitä ei tule viedä lainsäädäntöön.

Toimintasuunnitelmassa mainittu, energiaunionin yhteydessä vuoden 2016 aikana valmisteltava komission tiedonanto "Jätteestä energiaa" on Suomelle tärkeä aloite. Valtioneuvosto vaikuttaa aktiivisesti siihen, että Suomelle tärkeät asiakokonaisuudet, kuten kehittyneiden biopolttoainesten tuotannon ja käytön edistäminen sekä jäteperäisen puuenergian hyödyntämismahdollisuudet fossiilisen polttoaineen korvaajana, tulevat tarkastelluiksi monipuolisesti ja jäsenvaltioiden erilaiset olosuhteet huomioon ottaen.

Valtioneuvosto kannattaa komission ehdotuksia, jotka tukevat YK:n ruokajätettä ja -hävikkiä koskevan varsin haasteellisen kestävä kehityksen ohjeellisen tavoitteen (SDG) toteuttamista EU:ssa. Komission tulee luoda ruokajätteen mittaamiselle EU:ssa yhtenäinen määritelmä sekä luotettava arviointimenettely. Ruokajätteen mittaamiseen kehitettävien EU:n laajuisten indikaattoreiden tulisi olla mahdollisuuksien mukaan myös kansallisesti määritettäviä. Komission kaa-vailema koko ruokajärjestelmän kattava sidosryhmien yhteistyöfoorumi on tervetullut.

Tiedonannossa oleva viittaus veden uudelleenkäytön minimivaatimuksia koskevaan EU-lainsäädäntöön vaatii jatkoselvittelyä. Valtioneuvosto ymmärtää sitovien keinojen tarpeen, mutta suhtautuu niihin jossain määrin varauksella ottaen huomioon riskit, hallinnollinen taakka ja veden riittävyys.

Komission aikomus laatia muovia koskeva strategia on Suomelle tervetullut. Muoveja koskevan strategian yhteydessä komission tulisi arvioida mahdollisuutta valmistaa muoveja laajasti biopohjaisista raaka-aineista. Muovien aiheuttaman merten roskaantumisen ehkäisemistä valmistellaan EU:n meristrategian ja kansallisen merenhoitosuunnitelman sekä Itämeren suojelukomission HELCOM:in toimintaohjelman yhteydessä.

Kiertotalouden kehittymisen kannalta EU:n tutkimus- ja innovaatiopolitiikalla on tärkeä rooli. Alan kasvuyritystoiminnan kiihdyttäminen vaatii EU:lta ja jäsenvaltioilta kuitenkin uudenlaisia toimintamalleja kuten alueellisia investointikilpailuja.

Valtioneuvosto katsoo, että EU:n nykyisiä rahoitusvälineitä tulisi niiden puitteissa hyödyntää nykyistä paremmin kiertotalouden edistämiseksi. Tutkimus- ja innovaatiopolitiikassa tieteellinen tutkimus, asiantuntijuuden kehittäminen ja kokeilut tulisi nähdä yhdessä eikä erikseen.

Valtioneuvosto korostaa julkisten hankintojen merkitystä kiertotalouden vauhdittamisessa. On tärkeää huolehtia siitä, että näissä sovelletut hankintakriteerit tukevat kiertotaloutta ja ovat selkei-

Valiokunnan lausunto MmVL 6/2016 vp

tä ja käyttökelpoisia hankintamenettelyissä. Samalla olisi syytä harkita kiertotalouden edistämisen sisällyttämistä ohjeistuksiin ja kriteereihin siten, että julkisten hankintojen suunnittelussa olisi huomioitava mahdollisuudet hyödyntää kierrätys- ja uusiomateriaaleja.

Valtioneuvosto pitää hyvänä ratkaisuna, että toimintasuunnitelman seurantaan määritellään toiminnalliset mittarit, jotka kuvaavat toimenpiteiden edistymistä ja vaikuttavuutta ja perustuvat olemassa oleville tiedoille. Sen sijaan sitovan määrällisen "resurssitehokkuustavoitteen" (luonnonvaratuottavuustavoitteen) asettamista jäsenmaiden tasolla Valtioneuvosto on pitänyt ongelmallisena, koska se ei ota huomioon raaka-aineiden erilaisuutta kuten uusiutuvuutta, kierrätettävyyttä, niukkuutta, korvattavuutta eikä luonnon itsessään tuottamia hyötyjä. Käsityksemme mukaan komissio ei ole ehdottamassa tällaista tavoitetta.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Kiertotalouspaketin lähtökohdat

Euroopan komissio määrittelee kiertotalouden uudeksi järjestelmäksi, jossa tuotteiden, materiaalien ja resurssien arvo säilyy taloudessa mahdollisimman kauan ja jätteen syntyminen minimoidaan. Siirtyminen kohti kiertotaloutta on keskeinen osa EU:n pyrkimystä kehittää kestävä, vähähiilinen, resurssitehokas ja kilpailukykyinen talousjärjestelmä. Komission toimintasuunnitelmasa tarkastellaan toimia, joihin EU-tasolla on ryhdyttävä kiertotalouden edistämiseksi.

Maapalloa ylikuormittaa nykyinen luonnonvarojen käyttö, jonka seurauksena on pahenevia ympäristöongelmia, kuten ilmastomuutos, aavikoituminen, maaperän köyhtyminen ja biodiversiteetin heikkeneminen. Nämä ovat uhkia erityisesti ruoantuotannolle. Eurooppa on riippuvaisempi tuontiraaka-aineista kuin mikään muu talousalue, jopa 40 prosenttia kaikista käyttämistämme raaka-aineista tuodaan muualta. Kaikki Eurooppaan tuodut raaka-aineet ja tuotteet on tulevaisuudessa hyödynnettävä mahdollisimman tehokkaasti. Riippuvuutta tuontiresursseista on vähennettävä esimerkiksi parantamalla resurssitehokkuutta ja kehittämällä biotaloutta. Valiokunta korostaa voimakkaasti sitä, että uusiutuva biomassa on erittäin keskeinen osa kehittyvää kiertotaloutta.

Komission julkaisema kiertotalouden edistämishjelma sisältää linjauksia työllisyyden, yritysten kilpailukykyyn ja luonnonvarojen kestävä käytön parantamiseksi. Sipilän hallitusohjelman 2025-tavoitteena on tehdä Suomesta bio- ja kiertotalouden sekä ns. cleantechin edelläkävijä. Kiertotalous edistää EU:n kilpailukykyä suojaamalla yrityksiä resurssien niukkuudelta ja hintojen epävakaisuudelta sekä auttamalla luomaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja innovatiivisia ja tehokkaampia tapoja tuottaa ja kuluttaa. Komission toimintasuunnitelmaan sisältyvät ehdotukset ovat tosin vielä varsin yleisellä tasolla, ja eri politiikkatoimien keskinäinen priorisointi on kesken.

Valiokunta painottaa, että kiertotalous ei ole pelkästään ympäristöpolitiikkaa, vaan myös keino parantaa kestäväällä tavalla taloutta ja kilpailukykyä. Kiertotalouden suuri kasvupotentiaali tulee tunnistaa ja kääntää muutos mahdollisuudeksi edistää kasvua myös uusilla kärkeillä biotaloudessa ja cleantechissä. Kiertotalouteen siirtyminen edellyttää perustavanlaatuisia systeemisiä muutoksia kaikissa arvoketjuissa lähtien tuotteen suunnittelusta aina uusiin liiketoiminta- ja

Valiokunnan lausunto MmVL 6/2016 vp

markkinointimalleihin. Murrosvaiheessa tarvitaan kokonaan uusia ajattelutapoja, jotta asioida voidaan tehdä tehokkaammin.

Valtioneuvoston perusmuistiossa Suomen kannoiksi esitetyt linjaukset ovat maa- ja metsätalousvaliokunnan näkemyksen mukaan perusteltuja ja oikeansuuntaisia. Valtioneuvoston kannan mukaisesti valiokunta painottaa erityisesti sitä, että EU-säädösten tulee mahdollistaa kansalliset ratkaisut ja hallinnollista taakkaa on vähennettävä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää kiertotalouden kehittämisen nykyisiin esteisiin ja pyrkiä toimimaan resurssiviisaasti.

Biotalous

Valiokunta toteaa, että biotalouden avulla tulee korvata fossiilisia tuotteita ja energiaa sekä edistää tehokkaasti kiertotaloutta. Biopohjaiset materiaalit tarjoavat etuja, jotka liittyvät niiden uudistettavuuteen, biohajoavuuteen tai kompostoitavuuteen. Kiertotalouden toimintasuunnitelmassa on lueteltu muovi, ruokajäte, kriittiset raaka-aineet, rakentaminen ja biomassat (puu ja kuidut) prioriteettimateriaaleina. Valiokunta katsoo, että biomassat ja niiden käyttö on kytkettävä jatkossa kiinteäksi osaksi kiertotaloutta. Maa- ja metsätaloussektoriin kiinteästi liittyvän biotalouden ja kiertotalouden välisen yhteyden tulee olla vahva ja toisiaan tukeva. Valiokunta painottaa, että biotalouden kehittäminen tulee kytkeä tiiviimmin EU:n kiertotalouspakettiin.

Suomen kannalta on erittäin tärkeää biomassan EU:n kestävyyskriteereitä koskevan sääntelyn kehittäminen kiertotaloutta edistäväksi. Valiokunta pitää välttämättömänä turvata kestävästi tuotetun biomassan, kuten talousmetsistä korjattavan energiabiomassan ja teollisuuden sivutuotteiden, käyttö uusiutuvana energianlähteenä. Energianlähteenä käytetyn biomassan nollapäästöstatus on säilytettävä ja varmistettava, ettei puun eri käyttötarkoitusten mukaan määritellä erilaisia kestävyyskriteerejä.

Valiokunta korostaa tarvetta ohjata sekä tuotantoa että kysyntää samoin kuin jätehuoltoa ja kierrätysmateriaalien käyttöä kannustaen uusimpaan teknologiaan ja investointeihin. Valiokunta toteaa, että kierrätysmateriaalien liiketoimintamahdollisuudet ovat suuret, mutta turvallisuusvaatimuksista ei tule tinkiä. Julkisissa hankinnoissa on huomioitava paikalliset olosuhteet, lähimateriaalit, paikallisyhteistyön tuoma lisäarvo sekä materiaalien suljettu kierto paikallistasolla.

Biomassa on pohjimmiltaan hiiltä, vettä ja ravinteita, joiden turvallinen kierrätys kiertotaloudessa on varmistettava. Valtioneuvoston kannan mukaisesti valiokunta pitää tärkeänä materiaalikierrtojen puhtautta ja turvallisuutta. Valiokunta pitää tärkeänä huolehtia siitä, etteivät kiertotalous ja siihen liittyvä jätemateriaalien hyödyntäminen johda terveysriskeihin tai ympäristön ja puhtaan maaperämme pilaantumiseen.

Biojalostamot, joissa eri biomassoja hyödynnetään ja niistä jalostetaan useita tuotteita samalla alueella, tarjoavat mahdollisuuden tehokkaaseen kiertotalouteen myös Suomen kaltaisessa harvaan asutussa maassa. Biojalostamoiden syntymistä tulee kiertotalouspolitiikalla edistää siten, että parannetaan toimintaympäristöä esimerkiksi luomalla tähän kannustavia ohjauskeinoja ja sujuvoittamalla lupamenettelyjä. EU:n ja kansallista lainsäädäntöä tulee tarkistaa siten, että ne mahdollistavat laajasti erilaisten sivuvirtojen hyödyntämisen biojalostamoissa.

Valiokunnan lausunto MmVL 6/2016 vp

Komissio ehdottaa, että sivutuotteiden ja hyödynnettyjen materiaalien jätestatus tulee yhdenmukaistaa ja samalla kehittää laatustandardeja uusioraaka-aineille. Valiokunta toteaa, että maataloilta syntyneet jakeet ovat yleensä biomassaa eli sivutuotetta. Erityisesti jäte- ja energiakokonaisuuksissa on tarpeellista selvittää jätehierarkian toteutus eli jätteen muuttuminen raaka-aineeksi. Valiokunta katsoo, että muutoksia tarvitaan erityisesti myös lannan polton teknisiin vaatimuksiin sekä tuhkien käyttöön osana energiapuuketjua. Valiokunta korostaa, että hevosenlannan poltolta ei tule enää jatkossa edellyttää jätteen polttolaitoksessa vaadittavaa teknologista tasoa. Kiertotalouspaketin osana polton rajoitteita on ehdottomasti helpotettava esimerkiksi Ruotsissa paikallisesti käyttöön otettujen mallien mukaisesti.

Komissio aikoo laatia strategian muovista kiertotaloudessa ja käsittelee siinä muun muassa kierrätettävyyttä, biohajoavuutta, vaarallisia aineita eräissä muoveissa ja merten roskaantumista. Valiokunta katsoo, että muovien käytön vähentäminen ja kierrätyksen tehostaminen ovat täysin välttämättömiä toimenpiteitä. Komission aloite kartoittaa mahdollisuuksia valmistaa muoveja biopohjaisista raaka-aineista on erittäin perusteltu. Muovien käyttöä tule mahdollisuuksien mukaan korvata esimerkiksi puupohjaisilla tuotteilla. On tärkeää panostaa biomateriaalipohjaisten innovaatioiden edistämiseen tukemalla näihin liittyviä investointeja ja demonstraatiohankkeita, jotta niitä saadaan kaupallistettua kilpailukykyisiksi vientikelpoisiksi tuotteiksi. Samassa yhteydessä tulee myös pyrkiä aktiivisesti edistämään muiden fossiilisista raaka-aineista valmistettujen tuotteiden korvaamista biopohjaisilla tuotteilla.

Valiokunta toteaa, että EU:n biotalousstrategia tulee päivittää siten, että kiertotalouden mahdollisuudet huomioidaan siinä aiempaa kattavammin. Suomen tulee tehdä aktiivista ennakkovaikuttamista ja varmistaa, että strategian päivitys edistää aidosti kestäväen biotalouden kehittymistä Suomessa ja EU:ssa.

Ravinteiden kierrätys

Keskeinen osa kiertotaloutta on ravinteiden tehokas ja kestävä kierrätys. Kierrätysravinteiden kestävä käyttö maataloudessa vähentää mineraalipohjaisten lannoitteiden, kuten fosfaatin tarvetta. Valiokunta toteaa, että Sitran arvion mukaan ravinteiden kierrätyksen potentiaali Suomessa on noin 0,5 miljardia euroa vuoteen 2030 mennessä.

Komission tarkoituksena on uudistaa EU:n lannoiteasetusta orgaanisten ja jätepohjaisten lannoitteiden tunnustamisen helpottamiseksi sisämarkkinoilla ja tukea siten bioravinteiden roolia kiertotaloudessa. Valiokunta pitää tässä yhteydessä tärkeänä huolehtia esimerkiksi lannan kierrättämisen tehostamisesta ja lannan jalostamisesta rätätälöidyiksi kierrätyslannoitteiksi. Markkinoiden luomiseksi lannoiteteollisuuden tulee pyrkiä edistämään kierrätysravinteiden käyttöä lannoitteena. Samanaikaisesti ravinteiden loppukäyttäjien tietoisuutta kierrätysravinteiden eduista ja mahdollisuuksista on lisättävä.

Valiokunta korostaa, että vielä tällä hetkellä liete- ja jätepohjaisten ravinteiden kysyntä on hyvin heikkoa ja neitseellisten ravinteiden korvaaminen kierrätysravinteilla edistyneenä jatkossakin hitaasti, ellei asiaa edistetä tehokkailla ohjaukeinoilla. Kierrätysravinteista valmistetut lannoitevalmisteet eivät vielä riittävästi vastaa maa- ja metsätaloudessa kysyntään. Tuotteissa on myös puutteita niiden kemikaalisen sisällön sekä tuotteiden teknisten ominaisuuksien osalta suhteessa

Valiokunnan lausunto MmVL 6/2016 vp

asiakkaiden tarpeisiin. Valiokunta pitää tärkeänä kierrätysravinteiden kehittämistyön tukemista siten, että mahdollistetaan paremmin erilaisten referenssihankkeiden ja innovaatioiden toteuttaminen. Valiokunta pitää tärkeänä edistää esimerkiksi sellaisia hankkeita, joiden avulla voidaan kestävästi ja turvallisesti kierrättää sekä maatalouden että jätevesipuhdistamoiden ravinteita yhdessä.

Myös turkiselinkeinolla on menossa tällä hetkellä lukuisia biotalouteen, turkislantaan ja ravinteiden kiertoon liittyviä hankkeita, joilla pyritään parantamaan lannan typpi-fosforisuhdetta sekoittamalla lantaan biohiiltä ja turvetta. Valiokunta pitää tärkeänä, että näillä hankkeilla luodaan turkiseläinlannasta valmistettuja kaupallisia tuotteita ja liiketoimintamalleja lannan paremmalle kaupalliselle hyödyntämiselle.

Ravinteiden kierrätyksessä on huolehdittava materiaalikiertojen puhtaudesta ja turvallisuudesta, ja nyt ehdotuksissa olevat uudet rajat esimerkiksi haitta-aineille ja raskasmetalleille ovat tarpeellinen uudistus. Samalla on keskeistä arvioida riskejä ja huolehtia siitä, ettei jättemateriaalien hyödyntäminen ja ravinteiden kierrättäminen johda terveysriskeihin tai ympäristön ja puhtaan maaperän pilaantumiseen ja sitä kautta vaikuta ruoan tuotannon turvallisuuteen. Valiokunta pitää tärkeänä, että parhaillaan uudistettava EU-lannoitelainsäädäntö perustuu uusimpaan tutkittuun tietoon. Valiokunta korostaa myös, että EU:n sivutuoteasetusta on muutettava ja yksinkertaistettava.

Biokaasu

Valiokunta pitää tärkeänä edistää biokaasun tuotantoa ja ravinteiden kierrätystä, jossa huomioidaan toiminnan ympäristövaikutukset kokonaisvaltaisesti. Kokonaisvaltainen tarkastelu tulee olla myös kiertotalouden toimintasuunnitelman ohjenuorana. Valiokunta kannattaa kansallisten ratkaisujen mahdollistamista, koska luonnonolosuhteet EU:ssa eri alueilla ovat hyvin erilaiset.

Biokaasun tuotannossa on tarkasteltava kokonaisketjuja raaka-aineen synnystä lopputuotteiden kestäväan hyödyntämiseen saakka. Jättemateriaalit on ohjattava energia- ja materiaalitehokkuuden mukaisesti käsittelyratkaisuihin. Kaikki mahdollinen kiertoon kelpaava materiaali on ohjattava materiaalihyötykäyttöön tai yhdistettyyn materiaali- ja energiahyötykäyttöön ennen polttoa tai kaatopaikkasijoitusta.

Biokaasu on kiertotaloutta kehitettäessä saatava kannattavaksi ja kiinteäksi osaksi hajautettua energiantuotantoa. Valiokunta korostaa, että kiertotaloudessa on myös oleellista varmistaa kehittyneiden biopolttoaineiden tuotannon ja käytön edistäminen sekä puuenergian ja nurmipohjaisen energian hyödyntämismahdollisuudet fossiilisen polttoaineen korvaajana.

Kierrätysmateriaalien markkinat

Tällä hetkellä uusioraaka-aineet muodostavat vain pienen osan EU:ssa käytettävistä materiaaleista. Valiokunta painottaa uusioraaka-aineiden markkinoiden kehittämistä, mutta keskeinen este uusioraaka-aineiden markkinoiden kehittämiseksi on tällä hetkellä epävarmuus niiden laadusta. Komissio käynnistää työn EU-laajuisten laatustandardien kehittämiseksi uusioraaka-aineille ja ehdottaa parannuksia sääntöihin, jotka koskevat sitä, milloin luokittelu jätteeksi päättyy. On tär-

Valiokunnan lausunto MmVL 6/2016 vp

keää lisätä sivuvirtojen ja jätemateriaalien houkuttelevuutta tuotannon raaka-aineena ja helpottaa mm. teollisten symbioosien toteuttamista.

Valiokunta pitää tärkeänä, että jatkossa otetaan paremmin huomioon mahdollisuudet hyödyntää kierrätys- ja uusiomateriaaleja. Samoin rakentamislainsäädäntöä uudistettaessa tulee huolehtia siitä, että kierrätettävyyden ja pitkäikäisyyden ovat nykyistä helpommin toteutettavissa ja että puumateriaalien käyttöä edistetään.

Ruokahävikki

Elintarvikkeiden tuotanto, jakelu ja varastointi sekä elintarvikejäte kuluttavat luonnonvaroja ja aiheuttavat merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia. Elintarvikkeita haaskataan koko arvoketjun aikana: tuotannossa ja jakelussa, kaupoissa, ravintoloissa, ravintolapalveluissa ja kotitalouksissa. Syömäkelpoisten elintarvikkeiden poisheittäminen aiheuttaa lisäksi huomattavia taloudellisia menetyksiä. EU:n ruokahävikin määrää ei ole luotettavasti arvioitu, mutta todennäköisesti määrä on erittäin suuri. Pelkästään Suomessa yhteenlaskettu ruokahävikki on arvioitu noin 425—535 miljoonaksi kiloksi vuodessa.

Komissio on myös toteuttamassa toimenpiteitä jätteitä, elintarvikkeita ja rehuja koskevan EU-lainsäädännön selkiyttämiseksi sekä helpottamassa elintarvikkeiden lahjoittamista ja entisten elintarvikkeiden ja elintarvikeketjun sivutuotteiden turvallista käyttöä rehuntuotannossa vaarantamatta elintarvikkeiden ja rehujen turvallisuutta. Lisäksi komissio etsii tapoja, joilla elintarvikeketjun toimijat voisivat parantaa päiväysmerkintöjen käyttöä sekä merkintöjen ja varsinkin "parasta ennen" -merkinnän merkityksen selventämistä kuluttajille. Valiokunta pitää tärkeänä, että eri tuoteryhmien riskinarvioinnin kehittämisen kautta jatkossa mahdollistetaan elintarvikkeiden nykyistä pidemmät käyttöajat silloin, kun niihin ei sisälly selviä terveysriskejä.

Valiokunta pitää perusteltuna valtioneuvoston kantaa komission ehdotusten tukemisesta. Valiokunta korostaa myös tarvetta luoda EU:ssa yhtenäinen ruokajätteen määritelmä sekä ruokajätteen mittaamiselle riittävän luotettava arviointimenettely. Ruokahävikkiä tulisi tarkastella EU:ssa ja kansallisesti kahdesta näkökulmasta: kokonaishävikin arvioinnin kautta ja alun perin syömäkelpoisen ruokahävikin ja sen vähentämisen näkökulmasta. Komission esityksessä on toistaiseksi epäselvää, kumpaan edellisistä näkökulmista komission tavoite puolittamisesta viittaa. Valiokunta toteaa, että ruokahävikin vähentäminen edellyttää myös yhteisten kriteerien luomista hävikin määrittelylle. Tärkeintä on edistää lainsäädäntöä, jolla tehostetaan esimerkiksi elintarvikkeiden lahjoittamista ja selkeytetään päiväysmerkintöjen toimivuutta myös ruokahävikin minimoinnin näkökulmasta. Valiokunta painottaa myös sitä, että koulujen, päiväkotien ja muiden julkisten toimijoiden ylijäämäruokaa tulee ruokahävikin minimoimiseksi laajemmin hyödyntää tarjoamalla sitä halukkaille ruokailijoille.

Kaskadiperiaate

Komission toimintasuunnitelmassa ehdotetaan ohjeistuksen laatimista biopohjaisten resurssien tehokkaalle käytölle eli ns. kaskadikäyttöperiaatteelle. Metsäsektorilla kaskadikäyttöä on tarkasteltava puun koko hyödyntämisketjun näkökulmasta: ottaen huomioon erot puuta ja puutuotteita tuottavien ja vievien maiden sekä vastaavasti puutuotteita tuovien ja käyttävien maiden välillä.

Valiokunnan lausunto MmVL 6/2016 vp

Valiokunta toteaa, että puutuotteita tuovilla mailla on suuremmat mahdollisuudet puun kaskadi-
käyttöön, kun taas esimerkiksi Suomi on merkittävä nettoviejä. Valtioiden metsä- ja energiasek-
toreiden välisten suurten erojen vuoksi on siten vaikeaa määritellä puun kaskadikäytölle täysin
yhtenäisiä sääntöjä, jotka johtaisivat parhaaseen lopputulokseen kaikissa maissa. Jäsenmaille tu-
lee antaa vapaus päättää, mitkä ovat optimaaliset puunkäyttösyklit kunkin jäsenvaltion sisällä.
Valiokunta painottaa voimakkaasti sitä, että kaskadikäyttöperiaatteen monitulkintaisuuden vuok-
si sitä ei tule viedä lainsäädäntöön.

Yhteenveto

Komission paketti tarkastelee kiertotaloutta varsin monipuolisesti, mutta tavoitteen toteuttami-
seksi tarvitaan kunnianhimoisen tavoitetaso asettamista, toimenpiteiden tehokasta toimeenpa-
noa ja konkreettisia taloudellisia kannusteita. Esimerkiksi selkeät indikaattorit, verotukselliset
kannusteet ja investointien rahoitusmekanismit edesauttavat siirtymistä kohti taloudellisesti kan-
nattavaa kiertotaloutta. Lisäksi tulee kehittää konkreettisia toimenpiteitä edistämään yritysten in-
novaatiotoimintaa, kuluttajien käyttäytymistä sekä julkisia hankintoja. Kiertotalouden valtava
potentiaali tulee saada muutettua käytännön toiminnaksi.

Valiokunta toteaa, että kiertotalouspaketti on selkeä signaali yrityksille investoida kiertotalouden
alueelle. Sitran arvion mukaan kiertotalous voisi tuoda Suomessa vähintään 2—3 miljardin euron
vuosittaisen arvonlisän vuoteen 2030 mennessä. Valiokunta pitää tärkeänä lähtökohtana riittävän
konkreettista suunnitelmaa taloudellisen lisäarvon saavuttamiseksi ja hallinnollisten pullonkau-
lojen vähentämiseksi. Kokeilukulttuurin systemaattisempi edistäminen käytännön pilottihank-
keilla on täysin välttämätöntä. Kiertotalouden edistämistä tulee tukea myös kehittämällä nykyis-
tä lainsäädäntöä ja lupamenettelyprosesseja yksinkertaisempaan ja joustavampaan suuntaan. Jul-
kisten hankintojen merkitys kiertotalouden edistämisessä ja referenssien hankkimisessa on myös
keskeinen. Hankintalainsäädännössä tarvitaan kokonaisuutena nykyistä parempaa kiertotalou-
den huomioimista.

Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että biotalouden kestävät mahdollisuudet fossii-
listen raaka-aineiden korvaajina on tärkeää ottaa kattavasti huomioon. Kiertotaloudessa tulee
erottaa toisistaan uusiutuvat ja uusiutumattomat raaka-aineet sekä edistää nykyistä tehokkaam-
min uusiutuvien raaka-aineiden käyttöä. Etenkin biomassat ja niiden mahdollisuudet tulee huo-
mioida kiertotalouspaketin jatkotoimenpiteissä. Kiertotalouden ja biotalouden välisen yhteyden
tulee olla kiinteä, ja kiertotaloudessa tulee varmistaa kehittyneiden biopolttoaineiden tuotannon
ja käytön edistäminen.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 20.5.2016

Valiokunnan lausunto MmVL 6/2016 vp

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jari Leppä kesk
varapuheenjohtaja Reijo Hongisto ps
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Teuvo Hakkarainen (osittain)
jäsen Hanna Halmeenpää vihr
jäsen Lasse Hautala kesk
jäsen Anne Kalmari kesk
jäsen Kari Kulmala ps
jäsen Mats Nylund r
jäsen Harry Wallin sd
jäsen Eerikki Viljanen kesk
jäsen Peter Östman kd
varajäsen Jukka Kopra kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jaakko Autio